

Najstariji narodi i vjera u Boga

Osvrt na djelo

»Der Ursprung der Gottesidee, von Wilhelm Schmidt«. Svezak II.—V.: Die Religionen der Urvölker.

što Pigmejci znaju o Bogu ?

V EĆ smo upoznali neka plemena Pigmejaca u Ognjenoj Zemlji, naime pleme Jamana i Halakvulup, kojih čisti monoteizam pobuđuje naše udivljenje. Ali najveći dio ovih najmanjih naroda stanuje u Aziji i Africi i na susjednim otocima. Da su ovi najmanji narodi ujedno i najstariji, to je Schmidt dokazao na početku svoga trećega sveska⁴⁵ na temelju kulturno-historijske metode.

Da upoznamo najprije imena i sjedišta pojedinih pigmejskih plemena, a onda njihovu vjeru u Najviše Biće. U Aziji nalazimo na otocima Andamanima Andamance. Na poluotoku Malaki stanuju Semang i njima srodni narodi malo većega rasta, stoga nazvani Pigmoidi, Sakai. Na Filipinima živi pleme, kojemu su nadjenuli ime Negriti, t. j. mali Crnci. U Africi ima Pigmejaca u zapadnom dijelu oko ekvatora, gdje su dosta brojni i u području rijeke Ituri. Osim toga ima u centralnoj Africi oko ekvatora u Ruandi i na Kivu mnogo Pigmoida ili Polupigmejaca, koji su se donekle pomiješali sa susjednim narodima te izgubili nešto svojih osobina ne samo u etnološkom ili fizičkom pogledu, nego i u svojim vjerskim nazorima. Zato je za nas glavno pitanje, što vjeruju ili što znaju pravi Pigmejci o Bogu. Da li su monoteisti, i kakav je njihov monoteizam? Da li ćemo naći i kod njih tako čistih pojmova i tako lijep odnos prema Bogu, kao što kod Indijana sjeverne i južne Amerike?

Andamanci poznaju jedno Najviše Biće, koje oni zovu Puluga. O njemu vjeruju ovo:⁴⁶ On stanuje sada na nebu, i ne može se vidjeti, On se nije rodio niti će ikada umrijeti. On sve znade (po danu), pa i ono, što ljudi u svome srcu misle. Puluga se srdi na ljude, ako su prekršili njegove zapovijedi, kojih ima dosta. Tako im je Puluga zabranio krađu, ubijstvo, preljub, laž i pretvaranje. Inače se Puluga ne srdi, nego je dobar prema onima, koji se nalaze u nevolji, te im pomaže. On je stvorio čitav svijet. Od njega imaju ljudi sve dobro. On im je dao i vatru, on ih je naučio i pripravljati jelo. On je stvorio i ljude. Ali, kad su zabora-

⁴⁵ Str. 7 - 49.

⁴⁶ Svez. III., str. 106 - 109.

vili njegove zapovijedi, poslao je veliki potop, samo par ljudi ostalo je na životu. Zato se sada Andamanci uvijek boje novoga potopa, te vjerno ispunjavaju Pulugine zapovijedi. Od njega još uvijek dobivaju sve, što im treba za uzdržavanje života. Poslije smrti sve duše moraju Pulugi na sud. Oni, koji su u ovom životu kršili njegove zapovijedi, moraju najprije u neko čistilište, ali napokon sve duše dolaze u nebo.⁴⁷

Na temelju svih ovih činjenica Schmidt zaključuje:⁴⁸ *Vjera je Andamancu pravi monoteizam. Puluga je pravo Najviše Biće, jer ima sva svojstva, koja pripadaju Najvišem Biću: on je vječan, silniji od svih drugih bića, sveznajuć (barem po danu) tako, te pozna i sve tajne ljudskoga srca, on je dobar i rado pomaže. On je zakonodavac, čuvar i sudac moralnoga reda u ovom i u drugom životu. Njegove su zapovijedi uvijek uistinu čudoredno dobre. On je stvoritelj svih stvari, pa i prvoga para ljudi, koje je snabdio svim, što im je trebalo, i u svemu ih poučio. Od njega dobivaju Andamanci i sada sve, što im treba. On šalje i smrt. Andamanci se boje Puluge, jer je tako silan; ali oni su mu i zahvalni, jer je dobar prema njima; pa i neko strahopočitanje imaju, jer je tako uzvišen u čudorednom pogledu. Zato rado ispunjavaju njegove zapovijedi. Ali istina je, da njihov odnos prema Pulugi nije tako tijesan i intenzivan kao što kod drugih primitivnih naroda. Oni ne zovu Pulugu svojim ocem. Kao kult, koji Pulugi iskazuju, treba označiti: neke primicijalne žrtve, šutnju i sabranost ujutro i navečer. Možda imaju i neku vrstu molitve.*

Na pitanje, odakle su Andamanci dobili svoj monoteizam, Schmidt odgovara: on je isključivo njihova duhovna svojina; nijedna druga monoteistička vjera nije na njih utjecala, osobito nijesu nikada došli pod utjecaj kršćanskih misionara.⁴⁹

Druga zemlja u Aziji, gdje žive pravi Pigmejci jest poluotok *Malaka*. Njima je Schmidt poklonio 110 stranica.⁵⁰ Nije to jedno samo pleme, nego ih ima cijeli niz. Ipak im je vjera u glavnom zajednička. Ovu nam Schmidt prikazuje, koliko se tiče Najvišega Bića, ovako: Ime je njegovo različito kod raznih plemena: jedni ga zovu *Tapedn*, drugi *Karein*, *Keto*, *Enku*, *Balanga*, *Bakava*. Ali glavno je za nas, koja svojstva pridijevaju svojem najvišem biću. Ona doista pripadaju samo pravomu Najvišem Biću ili Bogu.⁵¹

Sva su plemena u tom složna, da je ono biće samo jedno, kojemu nije ravno nijedno drugo. Ono sve znade, i sakrivene grijehe, i po danu i po noći. Nitko se njemu ne može usprotiviti. Ona bića, koja ljudima škode, kao što tigar, samo su izvršioi kazne, koju je ono odredilo. Ono je bilo prije svih drugih stvari te je vječno. Da je to Najviše Biće i stvoritelj ljudi i čitavoga svijeta,

⁴⁷ Svez. III., str. 144.

⁴⁸ Svez. III., str. 145.

⁴⁹ Svez. III., str. 229 - 244.

⁴⁸ Svez. III., str. 144 - 145.

⁵⁰ Svez. III., str. 146 - 257.

manje je jasno, premda se i o tome ne može ozbiljno sumnjati. Dobrote ne ističu toliko, koliko njegovu neumoljivu strogost, kojom traži zadovoljštinu za svaki prekršaj svojih zapovijedi. Ipak samo od njega očekuju sve dobro. Ništa, što bi bilo čudoredno zlo, ne pripisuju svojem Najvišem Biću.

Semang vjeruju, da su od svoga Najvišega Bića dobili i sve one mnoge zakone, koje moraju obdržavati. On kažnjava svakoga, koji prekrši ove zapovijedi. Sve su ove zapovijedi posve čudoredne, bilo one, koje određuju, kako se moraju ljudi vladati među sobom, bilo one, koje zabranjuju neke grijehе individualnoga života, kaošto taštinu kod ženskih i veselje u nezgodno vrijeme. Pa i oni zakoni, koji propisuju, kako treba da se ljudi vladaju prema životinjama, potpuno su čudoredni.

Kod većine prekršaja Semang prinose Bogu žrtvu svoje vlastite krvi i mole oprostjenje, kada ih Bog grmljavinom i munjom opomene. Da je to uistinu žrtva, kojom Semang daju zadovoljštinu uvrijeđenomu Bogu, o tom nema nikakve sumnje nakon istraživanja oca Schebeste, koji je sam duго vremena živio među Semang-pigmejcima; a Schmidt se poziva u prvom redu na njega kao svoga najvjerodostojnijega svjedoka.⁵²

Ako poredimo Najviše Biće Semang-pigmejaca s Najvišim Bićem Indijanaca Ognjene Zemlje, vidimo svakako veliku sličnost. Samo što Semang još više ističu neumoljivu strogost svoga Boga, premda vjeruju, da ga mogu ublažiti i udobrovoljiti, ako mu dadu zadovoljštinu. Schmidt ovu pojavu tumači iz okolnosti, u kojima Semang sada žive: oni moraju bez prestanka tamarati tamnim prašunama visokih gora, gdje moraju pretrpjeti toliko straha, napose od strahovitih tropskih oluja.⁵³

Da je Najviše Biće strogi čuvar moralnoga reda na ovom svijetu ili u ovom životu o tom Semang ne sumnjaju. Ali u životu na drugom svijetu prema njihovu shvaćanju Najviše Biće nema više nikakva značenja. Schmidt kaže: »Drugi život Semanga ne poznaje nikakve razlike između dobrih i zlih, niti nagrade niti kazne. Razlog može tome biti taj, što je sveznajući Bog već na ovom svijetu zahtijevao i dobio svu zadovoljštinu.«⁵⁴ Ipak »je prvotna vjera Semang-pigmejaca, da duše idu u nebo Najvišem Biću.«⁵⁵

Na Filipinima, na sjeveru otoka Luzon, stanuje više plemena Pigmejaca, kojima su nadjenuli ime Negritos. Prema istraživanjima oca Vanoverbergha, koji je među njima dulje vremena živio te ih dobro upoznao, podaje nam Schmidt veoma privlačivu sliku značaja i vjere ovih Pigmejaca.⁵⁶ Veseli su i veoma dobroćudni, pa i daroviti, dobroga su pamćenja i oštroumni.

⁵² Svez. III., str. 236 - 238.

⁵³ Svez. III., str. 243.

⁵⁴ Svez. III., str. 252.

⁵⁵ Svez. III., str. 256.

⁵⁶ Svez. III., str. 280 - 317.

Za nas je glavno pitanje, što znaju o Bogu. Na ovo nam pitanje daje veoma lijep odgovor.

U južnom dijelu plemena Isneg-Negritos, kamo je upravo prvu ekspediciju, nije Vanoverbergh mogao naći nikakve prazne vjere, koje imaju plemena velikog rasta, među kojima stanuju ovi Pigmejci. Oni poznaju Najviše Biće, koje je metnulo zemlju na mjesto, gdje se nalazi, koje je dakle zemlju na neki način stvorilo. Ovomu Najvišem Biću prinose prvine lova govoreći kod toga: »Mi ti prikazujemo ovo, Gospodine, da nam blagohotno izvoliš dati (sličnog lova, od kojega mu sada prikazuju žrtvu).«⁵⁷ Priznaju ga dakle svojim gospodarom, o kojem su potpuno ovisni, i od kojega se nadaju svemu, što im je potrebno za život. Njemu se mole puni poštovanja. Njemu na čast priređuju često puta i javne molitve, koje traju i po cijele noći, pače i po više noći. Vanoverbergh, koji im je pribivao, opisao nam ih je te nam tako dao sliku, koja nam prikazuje dušu ovih Pigmejaca u najljepšem svijetlu.⁵⁸ Ovu divnu molitvenu ceremoniju, koju obavljaju s najvećom pobožnošću, smatraju Negritos sredstvom, kojim mogu Boga moliti, da im pomogne u njihovim nevoljama.⁵⁹ Da je ova molitvena ceremonija vlastita svojina ovih Pigmejaca, i da je nijesu primili od drugih naroda, to Vanoverbergh dokazuje i iz toga, što se obavlja u posve drugom jeziku, negoli su jezici susjednih naroda, ili uopće indonezijski jezici, pače i sami ovi Pigmejci ne razumiju više onoga jezika, jer su poprimili neki susjedni jezik. Osim toga susjedni narodi nemaju nikakvih sličnih ceremonija.

Kad na sve ovo mislimo, jamačno i mi isto osjećamo, što Schmidt: »Doista je neizmjereno ganutljivo, gdje gledamo, kako se ova malena bića prastarih vremena kod svih važnih zgoda svoga života sakupljaju, da se u noćnoj tišini satove i satove razgovaraju sa Stvoriteljem čitavoga svijeta, Najvišim Bićem. Uistinu se moramo diviti, što ovi primitivni ljudi ovaj razgovor vode tako plemenito dostojanstveno i ujedno jednostavno lijepo. Melodijsko pjevanje, izmjena pojedinaca i čitavoga zbora, muževa i žena, harmonijsko spajanje i jednoga i drugoga zbora, izmjena melodijskih dijelova, točno određeno ustajanje i sjedanje, prekrštavanje ruku na prsima poput starih kršćana, podizanje očiju prema nebu, dostojanstveni ritam hoda; a sve ovo tako prirodno i harmonijski združeno, to je već sada liturgija zamamne ljepote, koje će potpuni sjaj zasjati istom onda, kada budemo odgonetnuli smisao tih pjevanih molitava.«⁶⁰

U sjeveroistočnom dijelu, kamo je išla druga ekspedicija, mogao je Vanoverbergh dobiti još nekoliko točnijih podataka o njihovoj religiji, negoli je bio dobio u južnom dijelu. I kod njih nije mogao otkriti nikakve prazne vjere niti čarolija.

⁵⁷ Svez. III., str. 289.

⁵⁸ Svez. III., str. 297.

⁶⁰ Svez. III., str. 299.

⁵⁹ Svez. III., str. 290 - 299.

Svi vjeruju u Najviše Biće, koje zovu Bajagav ili Banagav. On je posve sam. On nije čovjek niti ima žene. Njegovo je prebivalište gore na nebu. Tamo dolaze dobri poslije smrti, a tamo je veoma lijepo. On ne umire. On već dugo živi; Negritos ne znaju, kako dugo. Zove se Gospodin, koji se ne vidi niti se može vidjeti. On daje ljudima sve, što im treba za život. On je gospodar ljudi, sve njemu pripada. Poslije smrti duše dobrih idu Bogu, a duše zlih ne mogu doći k njemu.

Molitva Najvišem Biću obavlja se veoma često: na večer, u životnoj pogibelji, kod oluje, kod proloma oblaka. I svoje primicijalne žrtve uvijek prate molitvom. Kod molitve posve se slobodno razgovaraju sa svojim Bogom. Ganutljivo je njihovo priprosto pouzdanje. Tako je čuo Vanoverbergh, kako se starac molio kod proloma oblaka: »Smiluj mi se i daj da prestane kiša, jer smo uistinu siromašni, pa nemamo dobre kuće.«⁶¹ Jedna je večernja molitva: »Gospodine, idemo spavati! Daj da bude naše zdravlje sutra dobro kao što je sada, da uzmognemo naći, što nam treba za život.«⁶² Kad je zaprijetio tifon, bila je molitva: »Gospodine, poštedi naš život, inače ćemo biti za čas mrtvi.«

I ovdje je našao Vanoverbergh istu molitvenu ceremoniju, kao na jugu sa svim glavnim točkama. Ona je dakle prevažni dokumenat njihove stare religije, koju su zadržali, kad su primili drugi jezik.

Kao žrtva, čini se, da postoji kod svih Negritospigmejaca samo primicijalna.⁶³

Da je vjera Negritos-pigmejaca pravi monoteizam, to je sigurno. Schmidt kaže: »Vjera u jedno Najviše Biće dokazana je za sva plemena Negritos-pigmejaca, koja su nam poznata...«⁶⁴ Ali nadajmo se, da će se što prije i što bolje ispuniti želja oca Schmidta, da se nađu još mnogi lijepi dokumenti, slični onomu, koji nam je otkrio divnu molitvenu ceremoniju.⁶⁵

O Pigmejcima, koji stanuju u Africi, pripovijeda nam Schmidt u četvrtom svesku, u kojem istražuje vjere primitivnih naroda afričkoga kopna. Ali, kako je on zapravo htio o svim Pigmejcima zajedno raspravljati, tako ćemo i mi sastaviti rezultate njegovih istraživanja u jednu cjelinu. Zato ćemo se odmah obratiti afričkim Pigmejcima, da vidimo, da li je njihova vjera srodna s onom vjerom, koju smo našli kod Pigmejaca Ognjene Zemlje i Andamanaca i Semang na poluotoku Malaka.

Neka od afričkih plemena dobro su već poznata. Zato se možemo već unaprijed veseliti lijepim rezultatima, sličnim onima, koje smo našli u Ognjenoj Zemlji i u Aziji.

Na krajnjem zapadu oko ekvatora žive mnoge skupine Pigmejaca, neke pomiješane s Crncima velikog rasta, a druge

⁶¹ Svez. III., str. 301.

⁶³ Svez. III., str. 317.

⁶⁵ Svez. III., str. 313.

⁶² Svez. III., str. 302.

⁶⁴ Svez. III., str. 314.

posve odijeljene od drugih naroda, u samoći prašume. Njihovo područje dopire sve do Atlantskoga oceana. Ovi su Pigmejci najbolje poznati, jer ih je proučavao kroz 7—8 godina misijonar Trilles, koji je bio ujedno izvrsno obrazovan etnolog i poznavalac jezika onih naroda, a uz to uživao najveće povjerenje pigmejskih plemena. Jedno ga je pleme primilo čak i među svoje članove, kao da je bio iste krvi s njima. Zato i Schmidt opširno prikazuje vjeru onih plemena.⁶⁶ Francuzi su nazvali Pigmejce »Négrilles«, t. j. Crnčići, premda ovo ime nije postalo posve općenito. Ali naše je glavno pitanje, što ovi maleni narodi, koji su tako daleko od ostaloga svijeta, misle o Bogu.

Schmidt nam daje najprije pregled vjere ovih pigmejaca u Najviše Biće,⁶⁷ jer se drukčije ne bi moglo tako dobro razumjeti opširno tumačenje, koje slijedi. Razlog je taj, što Najviše Biće uistinu zauzima tako uzvišen i dominantan položaj u vjeri ovih Pigmejaca, te sve drugo pretpostavlja vjeru u Najviše Biće. Čujmo dakle, što nam pripovijeda otac Trilles:

Da ukratko iznesem, o čemu sam toliko puta s njima raspravljao, nabrojiti ću glavne točke, o kojima mogu s potpunom sigurnošću kazati svoje mnijenje. Koliko sam puta čuo, gdje su to opet i opet pripovijedali, kad sam sjedio u njihovoj sredini, kod njihovih primitivnih koliba, u svijetlu velikih vataara, koje su zapalili, da otjeraju komarce i vlagu ekvatorijalnih noći, koja sve prodire. Gore u onoj plavoj neizmjernosti, kamo su pokazivali prstom naši mali ljudi, s onu stranu vijugaste rimske ceste, sred blistajućih zvijezda, tamo gdje sjaje pojas Orionov zajedno s Južnim Križem, visoko, visoko, vladajući svime i nad svima, tamo prebiva jedan Bog, stvoritelj svih stvari i svih bića, nevidljiv, ali ipak pristupačan, živ i nazočan, brineći se za svoje stvorove, ali sada manje nego nekada u prošlosti.

Pod njim su, na nižem stepenu, dobri i zli duhovi, koji se vrzu svijetom, više ili manje neovisni, koji se čine da rade iz svoje vlastite inicijative, po svojoj vlastitoj volji, kako im se hoće.

Mane, t. j. bića, koja nemaju više svoga tijela.

Odatle slijedi: 1. Neki kult sa svojim ceremonijama i svojim žrtvama. 2. Čovjek određen za kult, da ga privede u djelo, da ga doziva u pamet i da ljude potiče na to, da ostaju vjerni svome kultu.

Napokon nalazimo, ali veoma neodređen i mnogo manje razvijen negoli kod susjednih crnačkih plemena velikog rasta, totemizam, ili zapravo samo neke tragove totemizma, koji su možda samo pozajmljenih od susjednih plemena.

Promatrajmo sada poblize pojedine dijelove ove vjere Pigmejaca. (Mi se nažalost moramo zadovoljiti s prvim dijelom), t. j. Najvišim Bićem.

⁶⁶ Svez. IV., str. 17 - 219.

⁶⁷ Svez. IV., str. 23 - 44.

Poglavito ime Najvišega Bića je K m v u m. Njegovo značenje nije poznato; moramo ga dakle smatrati vlastitim imenom, koje se upotrebljava, a da ne mislimo na njegovo značenje. Više kao pridjevi upotrebljavaju se izrazi »Kua de« t. j. gospodar stvari, »Kua bako« t. j. Gospodar sunca, ili naprosto »Kua, Kue« t. j. Gospodin, Stari, Otac, kaošto zovu i najstarijeg poglavicu svoga plemena. Rjeđe se upotrebljava naziv »Bali« t. j. onaj, koji misli, dakle »Mislilac«, »Manga«, t. j. »onaj, koji radi ili čini«, dakle »Stvoritelj«.

Ovo Najviše Biće bilo je nekoć kod njih, živjelo je s njima pouzdano i razgovaralo. Ali jednog dana ostavilo ih je po njihovoj krivnji. Sad nije više kod njih. Ali nadaju se, da će se opet povratiti te sa sobom donijeti veselje, izobilje, sreću. Ne predstavljaju si nikakvo određeno mjesto, gdje bi bio.

Vjeruju, da je Bog vječan i besmrtn. Kad ih je otac Trilles jednoć pitao, da li Bog može umrijeti, odgovorili su samo glasnim smijehom. Tako im se ludo činilo ovo ma samo i pomisliti. Napokon je odgovorio poglavica, koji je veoma volio oca Trillesa: »Poslije noći dan, poslije drveta drugo drvo, poslije oblaka drugi oblak, poslije mene drugi čovjek: ali Bog je uvijek, Bog ne umire, On je gospodar smrti...« Još je dodao: »Vidiš li, bijelče, koji sjediš uz nas, koji nas voliš, Bog, to je Bali, koji daje život i toplotu; Bog, to je Mka, Silni, onaj, ko ga nitko ne može pobijediti, Bog, to je Gah, Svemogućil«

Kako se ovdje ističe vjera Pigmejaca u svemogućnost Najvišega Bića, tako se u ovom svjedočanstvu, koje ćemo sada čuti, očituje vjera i u vječnost i u vrhovno gospodstvo Najvišega Bića nad svim drugim bićima. Na pitanje: »Što radi Bog?« odgovaraju: »Bog jest, Bog je bio, Bog će biti! Duhovi gore, ljudi dole, Bog sam za se! Bog je Stari (Gospodin, Otac).« Vječnost svoga Boga za prošlost još jedamput ističu time, što pridodaju: »Prije negoli su naši oci, oni prvi, glave naše rase, došli u šumu, kad još nijesu bili ništa, Bog je već bio prije.«

Opet jedno drugo svjedočanstvo potvrđuje vjeru Pigmejaca, da je njihov Bog i Stvoritelj svijeta. Razgovarajući se jednoć sa svojim Negrilima stavio je pitanje, koje je potaklo one, s kojima se razgovarao, da očituju, što vjeruju o stvorenju: »Da li su uvijek bili ljudi, kaošto smo ovdje u šumi ti i ja?« — »Ne, prije nije bilo nikakvih ljudi u šumi.« — »Ali jesu li bili drugdje?« — »Ne, prije nas nije bilo nikoga. Prvi, to smo mi!« — »A prije?« — »Prije je bio Kmvum, Kmvum posve sam, Kmvum bez ikoga kod njega.« — »Ali drveće, šume, plodove, koje jedeš, životinje, koje loviš, ribe, koje hvataš, tko je njih učinio?« — »Kmvum je sve to učinio. On je učinio drveće šume; on je učinio plodove, koje jedem, on je učinio životinje, koje lovim; on je učinio ribe, koje hvatam; on je učinio sve, sve. A kad je prestao sve činiti, kazao je našim ocima, prvima: uzmite, to je vaše, ja vam to dajem, to je za vas.« — »A prije drveća, prije životinja i riba?« — »Prije

drveća, prije životinja i riba bio je Kmvum posve sam.« — »Kako je sve to učinio?« — »On je govorio, i bilo je učinjeno.« — Ja pitam još dalje: »Kaži mi, kako se kod toga vladao?« — »Toga ne znamo, naši oci toga nijesu znali. Bog je Bog!« — »A ljude, vas, oce vaših otaca, tko ih je stvorio?« — »Zelen raste iz zeleni, drvo iz drveta, životinja iz životinje, čovjek iz čovjeka. Tako je htio Kmvum. On je kazao ocu naših otaca: »Idi!«, i otac naših otaca je išao. Mlado je čovjekovo vikalo, ono je plakalo. I Kmvum je bio.«

Što je za ove Pigmejce njihov Kmvum, to je najjasnije izraženo u molitvi, koju pjevaju na početku rata, što će možda odlučiti njihovom sudbinom: »Kmvum, o Kmvum, ti si gospodar, gospodar nad svima! Kmvum, o Kmvum, ti si gospodar šume, gospodar drveća, gospodar stvari! Kmvum, ti si gospodar, a mi maleni, mi smo tvoji podanici, Zapovijedaj, i mi ćemo slušati, o Kmvum! Ti si gospodar, gospodar nad svime, gospodar ljudi, o Kmvum!«⁶⁸

Kmvum je izvor i čuvar i sudac moralnoga reda: »Što se tiče utjecaja Najvišega Bića na čudorednost ljudi, to je sigurno, da ovaj postoji i da je dosta intenzivan... Kažu, da su dobre duše pokojnika, koje će jednoć doći u nebo Bogu, one, koje su u svome životu ispunjavale zapovijedi svoga Stvoritelja, provodeći život prema socijalnim i obiteljskim zakonima plemena i obitelji. Ovo očito pretpostavlja vjeru, da su ovi zakoni od Boga, i da imaju svoj temelj u vjeri. Za svaki teži grijeh mora se Bogu dati zadovoljština, pomirbena žrtva.«⁶⁹

O Kmvumu ovisi i sudbina ljudske dušu poslije smrti. Oni, koji su vršili njegove zapovijedi u ovom životu, bit će sretni kod Kmvuma, a zli ostatak će od njega odijeljeni zauvijek.

Veoma je razvijen i kult, koji iskazuju Kmvumu.⁷⁰ Razni čini kulta prate čitav život ovih Pigmejaca, sve od početka pa do preko groba. Oni obavljaju sve ove čine veoma savjesno i vjerno kao nešto, što su primili od svojih otaca iz pradavnih vremena. Ali i srce je kod toga. Puni su života sadašnjih ljudi. Neki su čini kulta jednostavni, a drugi su veoma bogati i komplicirani te se sastoje u lijepoj izmjeni i spajanju molitve i pjevanja, plesa i ceremonija. Neke molitve i pjesme nalikuju na litanije: jedan predmoli, a drugi odgovaraju kratkim rečenicama. Mnoge se molitve i pjesme odlikuju finoćom misli i izraza, katkada pače i veličanstvenom ljepotom. I ceremonije su obično pune duboke simbolike. Tako nalazimo kod ovih Pigmejaca golemu razliku između njihove bogate i lijepe religijske kulture i siromaštva najprimitivnije vanjske ili tehničke kulture — očiti znak, da može jedna biti bez druge.

Kult se započinje odmah kod rođenja, prati posvećenje omladine, ne manjka kod ženidbe, završuje život, djeluje i poslije smrti.

⁶⁸ Svez. IV., str. 193 - 194.

⁶⁹ Svez. IV., str. 200 - 202.

⁷⁰ Svez. IV., str. 202 - 214.

Tijekom cijeloga života nalazimo osobito jedan način kulta — primicijalne žrtve, koje se prinose gotovo svaki dan. Kod primicijalnih žrtava prinose se Najvišem Biću samo dijelovi ili prvine bilina i životinja, koje služe za hranu, za uzdržavanje ljudskoga života. Ali osim primicijalnih žrtava veoma često Bogu prikazuju i druge žrtve. Tako pomirbene žrtve, kojima daju Bogu zadovoljštinu za grijeha bilo svoje vlastite, bilo tuđe. Za svakoga moraju prinositi takve žrtve poslije smrti, da duša može doći Bogu u nebo. Kod pomirbene žrtve uvijek se Bogu prikazuje krv, obično krv životinje, u posebno teškim slučajevima i vlastita krv, ali ne život. Na sličan se način Bogu prikazuju i molbene žrtve, kojima žele od Boga primiti pomoć i darove, kojih trebaju. Pigmejci prinose Bogu žrtve i u zahvalu za milosti, koje su primili.

Promatrajući sve ovo, pitamo: Odakle imaju ovi Pigmejci, koji su tako daleko od svake ljudske kulture odijeljeni, svoju lijepu i uzvišenu vjeru u Boga? Pozivaju se na svoje prede. Ali odakle su je oni dobili?

Nažalost ne možemo oca Schmidta dalje pratiti, kad nas vodi i drugim primitivnim narodima: u Africi ostalim Pigmejcima, Bušmanima i Hotentotima; u Australiji plemenima Kurnai, Kulin, Juin-Kuri, Viradjuri-Kamilaroi; u Aziji sjevernim narodima Samojeda, Tunguza, Ainu, Eskimo. I kod mnogih od ovih naroda našli bismo najljepše znakove pravoga pojma o Bogu. Ali odakle imaju svi ovi narodi svoju vjeru?

Fr. Šanc D. I.